KALIPATNAPU KRISHNARAO

ఆహుతి

"సరిగ్గా ఇలాంటి వాన రాత్రి....” అన్నాడు చలపతిరావు. ఆ పై మాటలు వినపడ లేదు. తనలో తను గొణుక్కున్నాడు.

టేబుల్ మీద వెలుగుతున్న కొవ్వొత్తి గాలికి వణికిపోతోంది. వెంటిలేటర్లోంచి చలిగాలి ఈడ్చికొడ్తోంది. అప్పటికీ నారయ్య తలుపులు కిటికీలు వేశాడు. తూర్పు వానగావటం మూలాన, కిటికీ సందుల్లోంచి, తలుపు సందుల్లోంచి, వాన నీరు క్లబ్బు హాలులో కొస్తోంది. డాక్టరు పరిశీలనగా, చలపతిరావు ముఖంలోకి చూశాడు. అతనేదో లోకం నుండి, కలలు గంటున్నట్లున్నాడు. అప్రయత్నంగా కళ్ళల్లోకి చెమ్మవొచ్చి, అంత శీతల వాతావరణంలోనూ ఇంకి పోయింది. అడ్వొకేట్ ప్రభాకరరావు, ముద్దాయిని చూసినట్టు చలపతి రావును చూశాడు.

★

చాలా సంవత్సరాల కిందటి సంగతి. గుంటూరో థరిడియర్ చదువుతున్నాను. అప్పుడే నాకు జానకితో పరిచయమైంది. ఆ పరిచయానికి ప్రారంభమేమిటో నా కిప్పుడు స్పష్టంగా జ్ఞాపకం లేదు. నాకు జ్ఞాపకమున్నదే నిజమైతే, అది ఇలా జరిగి ఉంటుంది.

ఆంధ్ర వారోత్సవాలు జరుపుకొంటున్నాం. ప్రముఖు లెందరినో ఆహ్వానించాం. నేను ఆహ్వాన సంఘానికి కార్యదర్శిని. ఒక రోజు సాయంత్రం మహాసభ జరుగుతున్నది. భావ కవిత్వాన్ని గురించి ఉపన్యాసాలు సాగుతున్నవి. ఉన్నట్టుండి సభలో ఒక

మూల చిన్న కలవరం రేగింది. ఉపన్యాసాన్ని సాగించమని నేనా గోల జరుగుతున్న దగ్గర కెళ్ళాను. అప్పటి కప్పుడే ఓ పాతికమంది స్టూడెంట్సు జానకిని చుట్టు ముట్టారు. నవ్వుతున్నారు. చప్పట్లు కొడుతున్నారు. "ఓహెూ"–"రంభ"–"ఎర్రతేలు"–"ఒంటె"–"డార్లింగ్" ఇదీ వరస. నేనూ ఆగుంపులో జొరబడ్డాను. జానకి తలవొంచుకొని నిలబడ్డది. ఇంతమంది కేకలు పెడుతున్నా, అమె తల ఎత్తలేదు. పెదవి కదప లేదు... కారణ మేమిటంటే—అరో జునా జానకి మామూలుగానే వచ్చింది. మాసిపోయిన చీరె, చిరుగు కుట్టిన జాకెట్టు, దుమ్ముకొట్టుకొన్న వళ్లు...దరిద్రం ఓడుతూ వుంది. నాకూ నవ్వొచ్చింది. ఏం? ఈ దరిద్రపు వేషంతో కాలేజీకి రాకపోతే నేం? ఈ చదువెవడు చదవమన్నాడు? ఇలాంటి నారీ రత్నాలు చదవకపోతే, మునిగిపోయిం దేమిటి? హాయిగా ఓ మగాణ్ణి చేసుకొని కాపరం మండించక—ఇంకా ఈ చదువెందుకు? అర్థం లేదు... ఇలా అనుకొన్నాను. బహుశః అనిగూడా ఉంటాను. లేకపోతే జానకి తలెత్తి చూడదు. అసహ్యంతో నేను జానకిని చూచాను. నా చూపులకు అమె సిగ్గుపడాలని నా అభిప్రాయం. కానీ అలా జరగలేదు.

జానకి కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. ముఖం రోషంతో కందిపోయింది. ఒక్కక్షణం నావేపు చూసింది. నా అంత రాళాన్ని భేదించింది అ చూపు. నా హృదయం చివుక్కుమంది. ఎందుకు జానకిని అలా అన్నాను? అని నేను సాధించిం దేమిటి? ఎందు కామె దరిద్రాన్ని జ్ఞాపకంచేసి, బాధపెట్టాను? జానకి సర్రున వెనక్కు తిరిగి వెళ్ళిపోయింది. నా సోదరులు మరొక్క సారి ఈలలు వేసి, చప్పట్లు చరిచి, కేకలు వేసి తమ సంతోషాన్ని ప్రకటించారు...

అ రాత్రి నాకు సరిగ్గా నిద్రపట్ట లేదు. ఆత్మ ఘోషించి పోయింది. కన్నీటితో ప్రకటించిపోయిన జానకి రూపం కళ్ళల్లో మెదిలింది. జాలితో కరిగిపోయాను. అందుకు పరిహారంగా ఆమెకు క్షమాపణ చెప్పుకోవా లనుకొన్నాను. అలా చేయటం ఆత్మాభిమానానికి భంగమని నా కనిపించ లేదు.

అయితే ఆ అవకాశం నాకు చాలా రోజులవరకూ లభించనే లేదు. జానకి కాలేజీకి రావటం లేదని తెలిసింది. ఆ మాట విన్నప్పుడు, నేనెంత క్షోభించానో ఇప్పుడు చెప్పలేను. ఏ భాషా దాన్ని వ్యక్తం చేయలేదు. ఆమె చదువు మానటానికి ముఖ్యకారణం నేనే నన్న అనుభూతి పొందాను. నామీద నాకే అసహ్య మేసింది. ఒక రోజు పనిగట్టుకొని వారింటి కెళ్ళాను. నా హీనత్వం మరింత నగ్నంగా అక్కడ బైటపడ్డది.

జానకి తండ్రి ప్లీడరు గుమాస్తా. అరుగురు పిల్లల తండ్రి. జానకే అందరిలోకీ పెద్దది. ఆ కుటుంబానికి వేరే దక్షత లేదు. తండ్రి సంపాదనతోనే గడవాలి. జానకి "విజ్ఞానం" కోసం చదవటం లేదు. ఎక్కడో ఉద్యోగంచేసి, కుటుంబాని కింత సాయపడదామని జానకి అభిప్రాయం. తండ్రిగూడా ఇదే ఉద్దేశంతో జానకిని చదివిస్తున్నాడు. కొంతకాలం కిందట ఆమెకు పెళ్ళిచెయ్యాలని ప్రయత్నించాడట. విపరీతమైన కట్నాలుచూసి, ఆ దౌర్భాగ్యుడు హడలిపోయాడు. ఇక జన్మలో కూతురుకు వివాహం చెయ్యలే ననుకొని కుంగిపోయాడు. జానకి ధైర్యం చెప్పింది. చదవటానికి మొదలెట్టింది.

ఇదంతా విన్న తరువాత నా మనస్సు వికావిక లైంది. జానకిని క్షమించమని అభ్యర్థించాను. ఫక్కున నవ్విందామె.

"ఏం?" అన్నాను.

"మీరేం తప్పుచేశారని నేను క్షమించను? నా దరిద్రాన్ని చూసి నవ్వారు. ఇందులో తప్పు లేదు. దరిద్రం నాకులేకపోయినా మీరు నవ్వినట్లయితే—ఏమో చెప్పలేను. నాకున్న లోపాన్ని "ఉన్నది" అని మీరన్న మాత్రాన, ఉడుక్కోవటం నాది తప్పు గాదా, చలపతిరావుగారూ?" అన్నది జానకి నవ్వుతూ.

చచ్చిపోయాను.

అంతే! అప్పటినుండీ మా యిద్దరకూ ప్రగాఢ పరిచయ మేర్పడ్డది. గత సంవత్సరం సరిగ్గా పుస్తకాలు కొనని కారణంగా జానకి పరీక్ష ఫెయిలయింది. విరక్తితో తండ్రి మానెయ్యమన్నా డట. తీరిక వేళల్లో ఆడపిల్లలకు ట్యూషన్ను చెప్పి, జీతానికి, పుస్తకాలకు, గుడ్డలకు కావలసిన డబ్బు, సంపాదించు కొన్నదిట. "ఇప్పటికీ సాయింత్రపువేళ నాల్గు ట్యూషన్లు చెబుతున్నాను" అన్నది జానకి. అందువల్ల ఇరవై నాలుగు రూపాయి లొస్తాయిట. ఇంటి ఖర్చులకు సరిపోతాయన్నది జానకి.

జానకి నా కంటికి మానవ మాత్రురాలుగా లేదు. అప్పట్లో చాలా మంది అనుకొన్నట్లు—నేను జానకి సౌందర్యాన్ని చూసి భ్రమ పడలేదు. అంతకంటే మించిన అప్సరసలను డజన్ల కొద్దీ నేను చూశాను.

వాళ్లకు శరీర సౌందర్యమే ఉంది. మానసిక సౌందర్యం లేదు. దైహికంగా జానకి ఎంత నిరాడంబరంగా ఉంటుందో, ఆమె మనస్సు అంత అందంగానూ ఉంటుంది.

నా కిప్పటికీ అర్థంగాని దేమిటంటే, స్త్రీ పురుషుల పరి చయం పరిచయం దగ్గిరే ఆగిపో దెందుకా అని. దాని క్కారణం నేను ఊహించలేను. జానకితో నాకిటువంటి పేచీయే వచ్చింది. ప్రేమగూడా ఓ రకం స్వార్థమే ననుకొంటాను.

జానకితో నా పరిచయం పెద్దదవుతున్న కొందికీ, ఆవిడ "మంచి తనం" నన్నమితంగా ముగ్ధుణ్ని చేయసాగింది. ఆ మంచి తనం, నాకు దక్కకుండా, మరొకరు దొంగిలిస్తారేమో నన్న భయం, లీలగా తోచేది. అలాగే జరిగితే జీవితం దుస్సహంగా మారిపోతుం దనిపించేది. ఆ మంచితనం నాకే దక్కాలని ఆశి స్తుండేవాణ్ని. ఈ మాటే నేనొకసారి జానకితో అన్నాను.

"అయితే నన్నేం చేయమంటారు?'' అన్నది జానకి ఫక్కున నవ్వి.

మల్లెలు విరిసినట్లయింది.

నేను తత్తర పడ్డాను. నిజమే! అయితే జానకి ఏం చేయాలి? ఏం చేయాలని ఆశించి, నేనా మాటన్నాను? ముచ్చెమటలు పోశాయి. నోటంట మాట రాలేదు. జానకి నా అవస్థచూసి—మరింత నవ్వింది. నవ్వటమంటే ఏమిటో జానకివద్ద నేర్చుకో వాలి. మహాకవి కవిత్వంలాగా, నేరుగా గుండెల్ని తాకుతుంది జానకి నవ్వు. అంత స్వచ్ఛంగా, నిర్మలంగా, ఆరోగ్యంగా నవ్వ గలిగిన వాళ్ళను, మళ్లీ నేను చూడలేదు.

అటువంటి విచిత్రావస్థను "ప్రేమ" అంటారని నాకప్పుడు తెలీదు. నిజంగా ప్రేమకు అదే నిర్వచనమైతే, అది వాంఛనీయమే నంటాను. అందులో స్వార్థం లేక పోలేదు, కావచ్చు. అయితే ఏమయినట్టు? అన్నిరకాల స్వార్థాలూ మనిషికి అంతటి ఆనందా నిస్తాయని నే ననను. మరొకరన్నా నేను నమ్మను...

జానకిని నేను ప్రేమిస్తున్నానని తేలిపోయింది. ఇలాగని జానకితో ఓ నాడన్నాను.

"మంచిపని చేస్తున్నారు!" అన్నది జానకి నవ్వి.

నేను మాట్లాడ లేదు.

"ప్రేమించి?" అన్నది జానకి నవ్వడం ఆపి. ఇలా జనమేజయ ప్రశ్నలు వేయకుండా, కాంత్రడించి ఉమ్మి, కోపంతో వెళ్ళినట్లయితే, నే నెక్కువ సంతోషించేవాణ్ని.

"నీకు ప్రేమలో నమ్మకం లేదా?" అన్నాను గావును.

"నాకలాంటి అనుభవం జరగ లేదు. దాన్ని గురించి ఆలోచించే తీరికగూడా లేదు. ప్రేమంటే ఏమిటో తెలీకుండా, దాన్ని నేను నమ్ముతున్నాననో, లేదనో మీతో ఎలాచెప్పనండీ?" అన్నది జానకి, విశాలంగా నవ్వుతూ.

దానికి సమాధానంగా నే నేమన్నానో సర్గిగా జ్ఞాపకం లేదు. మళ్ళీ ఒకనాడు ఏదో సందర్భాన ఈరకమైన ప్రసంగం వచ్చినప్పుడు నే నన్నాను—

"నువ్వంటే నాకు చాలా యిష్టం జానకీ!" అంతకన్నా ఏమనాలో నాకు తోచలేదు.

జానకి నవ్వింది.

"నేను హాస్యంగా అనలేదు. నిజంగా నువ్వంటే నాకు చాలా యిష్టం."

"థాంక్స్" అన్నది జానకి, కళ్ళుమూసుకుని ఒక్షణం ఆలోచించి, "మీరంటే నాకెంతో గౌరవం!"

"ఎందుచేత?" అన్నాను. వెంటనే నే నొకరకం సమాధానం ఆలోచించు కున్నాను. అలాంటిదే జానకి నోటినుండి గూడా వస్తుందని నా ఆశ.

"కార్య కారణవాదంలో నాకర్థం కనిపించటం లేదిప్పుడు. నిజంగా, మీమీది గౌరవానికి కారణ మేమిటో చెప్పలేను." అన్నది జానకి.

"ఇలా ఎంతకాలం చదువుతావు జానకీ?"

"ఏమో? మా కుటుంబ పరిస్థితులు ఇలాగే ఉంటే బి. యే. పూర్తి చేదా మను కుంటున్నాను. లేకపోతే, ఈ సెకండియర్‌తో అగిపోతాను" జానకి ముఖం మీద బాధ బరువుగా కదిలింది.

"మాని ?"

"ఏం చెప్పను చలపతిరావ్? మాని ఏంచెయ్యడమో తోచడం లేదు" కొన్ని క్షణాలు ఎవ్వరమూ మాట్లాడ లేదు.

"బహుశా మీనాన్న నీ వివాహం ఇప్పట్లో చెయ్యడను కుంటాను" భయపడుతూ అన్నాను.

జానకి తక్కున నవ్వింది.

"మంచి సంబథం యెక్కడన్నా ఉన్నదా, రావు గారూ?"

నేను తత్తర పోయాను.

"మీనాన్న కిష్టమయితే నేను చేసుకుంటాను" ఎలానో మాట పూర్తిచేశాను.

"మా నాన్ననే!" అన్నది జానకి లుంగలు చుట్టుకొని పోయేలా నవ్వుతూ.

నాకూ నవ్వొచ్చింది.

"నీకిష్టమైతే, మీ నాన్న కాదనడు జానకీ! నాకు తెలుసు. నీ అభిప్రాయ మేమిటి?"

జానకి మాట్లాడ లేదు. తలవంచుకుంది. నేను జాగ్రత్తగా జానకిని పరిశీలించాను. కపోలాలు సిగ్గుతో ఎఱ్ఱబడ్డాయి. దరహాసం మిన్నాగులా పెదవులపై పరుగు లెత్తింది. అంతచలాకీగా వుండే జానకి, లజ్జాభారంతో అలసిపోయినట్టు కనిపించింది. ఆనందంతో చిన్నకేక వేసినట్టు జ్ఞాపకం...

ప్రేమకు మనస్సు నిలయ మంటారు పెద్దలు. అది నిజమే నేమోగానీ, ప్రేమకు దేహంతోగూడా సంబంధ ముంటుంది. నేను

జానకిని ప్రేమించటం, ఆమెను పెళ్ళిచేసుకోవా లనుకోవటం, ఆమెగూడా దాని కంగీకరించడం—ఇవన్నీ నా మనస్సును తీవ్ర ముగా వత్తిడిచేశాయి. అప్పటికప్పుడే జానకిమీద సర్వాధికారాలు సంప్రాప్తించి నయ్యనుకొనే వాణ్ని. ఈ గుత్తాధికార భావనలు బహుశః "వివాహం" నుండి వచ్చాయేమో?

మనస్సు రేపే వాంఛలకు, వత్తిడులకూ నేను కలవర పడే వాణ్ని. ఆ అసంతృప్త స్థితికి, కొంత సంతృప్తి కావాలి· అది మాన సికంగా కాదు. మనస్సునూ, దేహాన్ని విడివిడిగా చూడటంలో— దేహం లేకపోతే మనస్సు వుంటుందని నమ్మలేను. అలాగే మనస్సు లేని దేహమూ నిరర్ధకమే! వీటి రెంటికీ అవినాభావ సంబంధముం టుందని నా అభిప్రాయం· ఒకదాని ప్రభావం మరొక దానిమీద ప్రసరించక తప్పదు. కాలు నరుక్కున్నప్పుడు మనస్సు సంతో షించదు. భార్య చచ్చిందన్న వార్తవిని, శరీరం ఆనందంతో నాట్యం చెయ్యదు. ఎందుకు చెబుతున్నానంటే నా మానసికా నందం; శరీరాన్ని మరొక కార్యం కోసం ప్రోత్సహిస్తున్నట్టు నాకనుమానం...

మామూలుగా జానకి నా గది కొచ్చింది. ఆరోజు సినిమా కెళ్ళాలను కొన్నామను కొంటాను. ఉన్నంతలో కొంచెం టాయిలెట్ అయి వచ్చింది జానకి. నాలోవెర్రి ఆవేశం విజృంభించింది. రక్తం ఉరకలెత్తింది. ఏదో శక్తి నన్ను ముందుకు గెంటుతున్నట్టు ఫీల య్యాను. ఎంతటి ఆవేశమొచ్చినా పరవశత్వం చెందలేదు. అందుకు తార్కాణం తలుపులు జాగ్రత్తగా వేయటం. జానకి ఏదో భయపడినట్లు—అదీ స్వల్పంగా - అనుమానం. నేను జానకి చేయి పట్టుకొన్నాను. వదిలించు కోవాలని ప్రయత్నం; నా కళ్ళు మూసుకు పోయినాయి. జానకిని గట్టిగా కౌగలించుకొన్నాను...

వెర్రిగా ముద్దు పెట్టుకున్నాను....వెచ్చని గాలి నాముఖాన్ని కాల్చింది. వణుకుతున్న జానకి వేళ్ళు నా తలను దగ్గరకు లాక్కున్నాయి. ఓ ప్రచండమైన తుఫాను...తీవ్రమైన కాంతి గోళాలు, తలలో విచ్చినట్లయింది...

అలా కొన్ని నెలలు గడిచాయి.

ఒకనాడు మా నాన్న వచ్చాడు. ఆరుపేజీల ఉత్తరం నా ముందు పడేశాడు. నా 'శ్రేయోభిలాషి' మా నాన్న కా జాబు వ్రాశాడు. నేను జానకిని " ఉంచుకొని " ఎలా చెడిపోతున్నదీ వైన వైనంగా అందులో ఉంది. నేనా ఉత్తరాన్ని కాదన లేదు. అదంతా నిజమేననీ, నేనా అమ్మాయిని పెళ్లిచేసుకో బోతున్నాననీ చెప్పాను. ఇప్పుడు నాకు అంతగా జ్ఞాపకం లేవనుకోండి. ఒక్క ఏడుపు మినహా మిగతావన్నీ చేశాడు.

"వీల్లేదు. ఎనిమిదెకరాల మాగాణి, పాతికవేలు రొఖ్ఖము యిచ్చే పద్ధతిమీద నీకు సంబంధం మాట్లాడాను. నువ్వొప్పుకోవాలి" అన్నాడు మానాన్న.

"లేకపోతే ?"

"చస్తాను."

నాకు భయ మేసింది. మానాన్న జేబులోనుంచి పెద్ద చాకు తీసి నాకిచ్చి—

"దీంతో నన్నుపొడిచి, నీ యిష్టమొచ్చిన సంబంధం చేసుకో ! నేను కాదనను. ఊఁ తీసుకో" అన్నాడు.

నా చేతులు వణికాయి. చాకు తీసుకొన్నాను. మానాన్న ముఖంలోకి చూశాను. ఆయన కళ్ళవెంట నీళ్లు కారుతున్నాయి. మనిషి వణికి పోతున్నాడు. ఏం చెయ్యను ? మానాన్న పట్టుదల నాకు తెలుసు. తనకు తెలియకుండా నాకు క్రాపు పెట్టించిందని

మా అమ్మ జుట్టు సగం కత్తిరించా డాయన. అయిదు రూపాయల బాకీకోసం, పదహారువేల దాకా కోర్టులపాలు చేసిన విషయం నాకు తెలుసు. ఈ క్షణాన చాకుతో పొడిస్తే—పొడిపించుకొంటాడు. కాని పొడవగలనా? నా శ్రేయస్సుకోసమని గదా అయనగారీ పట్టు దల చూపుతున్నది? అది నిజంగా నాకు సుఖదాయకం కాక పోవచ్చు; కాని అయన చిత్తశుద్ధిని శంకించ లేను. ఒక స్త్రీ కోసం కన్నతండ్రిని హత్య చెయ్యలేక పొయ్యాను.

జానకితో ఈ విషయం ఎలా చెప్పను? చెప్పిన తరువాత...? తరువాత ఏమౌతుందో ఊహించలేక పొయ్యాను. తలలో తారు లాంటి చీకటి అలుముకొంది. వళ్ళంతా జ్వరమొచ్చినట్లు వెచ్చ పడ్డది. కణతలు టక టక కొట్టుకొంటున్నాయి. నిలబడలేక ముసుకు పెట్టుకొని పడుకొన్నాను.

జానకి వచ్చింది. కొద్దిగా కళ్ళుతెరిచి చూచాను. విద్యు ద్దీపం వెలుతురులో పచ్చగా మెరిసి పోతున్నది. తెల్లని జరీ చీర, రోజారంగు జాకెట్టు, నల్లని ముఖముల్ స్లిప్పర్లు, అగ్గిదారాల్లాంటి గాజులు... కాటుక కళ్ళు... విచ్చుతున్న రోజాలాంటి నవ్వు... ముఖం దిండులో దాచుకొని ఏడ్చాను. నిన్న సాయంత్రం-జానకిక్కి బావుంటాయని నేనే వీటిని సెలెక్టు చేసి కొన్నాను. నా కోసం జానకి వాటిని వేసుకొచ్చింది. ఈ "నా కోసం" అన్న పదం, నా గుండెను గాలంలా పట్టుకొంది. గిజగిజ లాడి పోయాను.

"రావుగారూ!"

జానకి అదుర్దాగా నా మంచంమీద కూచుని పొట్టమీద చెయ్యివేసింది. ఆమె వేళ్ళు భయంతో వణకడం నేను గ్రహిం చాను. ముసుగుతీసి, వెల్లికితలా తిప్పి నుదురుమీద చెయ్యివేసి చూసింది.

"జ్వరం తగిలింది" అన్నది జానకి ముఖం చిట్లించి. "ఇటువంటప్పుడు ఇక్కడుండటం మంచిదిగాదు. బండిమాట్లాడు తాను; మా యింటికెడదాం రండి"

నాకు దుఃఖం పుక్కిలింత లయింది.

"ఇందుకే ఇంత భయపడతా రేమిటండీ?... ఫరవా లేదు. మానాన్నగారేమీ అనుకోరు... ఈ సంగతి—అదే-పెళ్ళి సంగతి— నాన్నతో ఎప్పుడో చెప్పాను. ఎంత సంతోషించాడని! మీ రంటే మానాన్నకు ఎంతో గౌరవముంది. "ఎంత మంచివాడు కాకపోతే అలా క్షమించమంటాడే అమ్మాయ్?" అంటాడు, ఎప్పుడూ. రేపు మాఘమాసంలో మంచి లగ్నాలున్నాయిట..."

నేనిక దుఃఖం పట్టలేకపొయ్యాను. బావురుమని ఏడ్చేశాను. జానకి అమితంగా భయపడి పోయింది...సరిగ్గా ఇలాంటి వాన రాత్రి...బైట కుంభపోతగా వర్షం. బంగారు కత్తుల్లాగా మెరపులు....లాగి తంతున్న గాలి. నామనస్సులాగానే ప్రకృతి కూడానూ...ఎలాగో...చెప్పలేను-ఊహించలేను - ఎలాగో, మా నాన్నకు నాకూ జరిగిన గొడవంతా చెప్పాను. అలా చెబుతున్నప్పుడు, నామాట పడిపోతే, గుండె ఆగిపోతే, నాలుక తెగిపోతే...

మొదట-తేలు కుట్టినట్టు ఉలిక్కి పడ్డది. తరువాత గోడకు జేరగిలబడి ప్రశాంతంగా విన్నది. ముఖంలో విచారమున్నట్టు లేదు. కళ్లు నీటితో నిండి తళుక్కు మన్నాయి. చీరతో వొత్తుకొంది. ఎర్రటి గాజులు మెత్తగా చప్పుడు చేశాయి. కాటుక చెరిగి, బుగ్గమీదికి జారింది. కొన్ని క్షణాలు మౌనంగా కళ్లు మూసుకొంది. ఏమాలోచించిందో! ఆ క్షణాన ఆమె మనస్సు ఎంత అల్లకల్లోల మయిందో! ఆ ప్రశాంతి అడుగున దాగిన దావానలం ఎటువంటిదో...నేనూహించ లేను. జానకి మెల్లిగా లేచివెళ్ళి

కిటికీ తీసింది. చెయ్యి బైటికి చాపి, ఓ క్షణం ఉండి చేయితీసుకొని నా వైపు తిరిగి—

"వర్షం తగ్గింది. బండి పిలవ మంటారా!" అన్నది మామూలుగా.

నేను అదిరి పోయాను.

"పోన్లెండి. మీరు నన్ను అన్యాయం చేశా రనుకోను. ఎందు కనుకోవాలి? నేను మిమ్మల్ని ఆకర్షించినట్లే, మీరు నన్నాకర్షించారు. ఇందులో మీ వొక్కరిదే తప్పుకాదు; ఓరకంగా నాదే తప్పేమో?..." అని ఆగి, "రండి—కొంచెం నెమ్మదించిన తరువాత తిరిగొద్దురుగాని" అన్నది.

ఆమె నిక భరించలేక పోయాను. ఆ కారుణ్యం నన్ను పిచ్చివాణ్ణి చేస్తోంది. ఆమె భుజంమీద తల ఆన్చి ఏడ్చాను.

జానకి నన్ను ఆప్యాయంగా ఓదార్చింది. ముఖాన్ని రెండు చేతులతోనూ దగ్గరకు తీసుకొని—

"నిజం చెప్పాలంటే, ఈ పని చేయవలసింది నేను. మీరే ఇలా అయితే ఎలా చెప్పండి ? మీరు నన్ను కావాలని ఇలా అనటం లేదుగదా! నేనంటే ఇప్పటికీ మీకు యిష్టమేనాయె ! మరి కాలం కలిసి రానప్పుడు మీరు మట్టుకేం చేస్తారు ? మాట వరసకు—మీతో పెళ్ళికి మా నాన్నే ఒప్పుకో డనుకోండి. బహుశా నేనింత విచారపడను...."

ఆ చివరిమాట లనేప్పుడు ఆమె కంఠం వొణికింది.

"నేను రాను. రాలేను. నిన్ను భరించలేను" ఎలాగో అన్నాం.

జానకి నాలుగైదు నిమిషాలు తలవంచుకొని నిలబడింది. బహుశా అప్పుడామె ఏడ్చి ఉంటుందని నా నమ్మకం. ఓదార్చటానికూడా అనర్హుణ్ణనిపించింది.

"సరే నేను వెడుతున్నాను...వర్షం గూడా తగ్గింది"

మరోమాట లేకుండా జానకి తలుపు తీసుకొని వెళ్ళి పోయింది. అదే ఆఖరు సారిగా ఆమెను నేను చూడటం. వెళ్ళేప్పుడు, ఎడమచేయి, ఎర్రగాజులు, సన్నని నీలపుటుంగరం, ఒక్కసారి, లైటు వెలుగులో మెరిశాయి. అదే చివరి దృశ్యం.

నే నలాగే మంచంమీద పడుకొన్నాను. వళ్ళంతా వెర్రెత్తి నట్టుంది. లేచి కూర్చున్నాను. వెళ్ళి జానకిని తీసుకొద్దామా అనుకొన్నాను. చాకు-శంఠ్రిడి-జ్ఞప్తికొచ్చారు...ఓ అరగంటదాకా వీధి చివరనుండి ఓ స్త్రీ ఏడుపు నాకు వినపడుతూనే ఉంది. నేను కదల లేదు. సరిగ్గా ఇలాంటి వాన రాత్రి...

తలుపులు బార్లగా తీసి, వాకిట్లో కూచున్నాను. వర్షం తగ్గిపోయింది. తడి రోడ్డుమీద వెలుతురుపడి రోడ్డును బంగారు పొడితో కప్పింది. ఉండి వుండి చల్లని గాలి ముఖానికి తగిలి వెనక్కు వెడుతోంది. గొడవపెడుతూ సైడు కాల వలు పరుగిడు తున్నాయి. చూరునుండి "టప్ — టప్" మంటో చినుకులు పడుతున్నాయి. "ఝుయ్" మంటూ ఓ కారు, నీళ్ళను చిందకొడుతూ వెళ్ళింది. గడగడ వణుకుతున్న కుక్క ఎదరింటి గుమ్మ మెక్కింది. ఆ ఆసామీ అదిలించి వెళ్లకొట్టాడు. తోక ముడుచుకొని కుక్క రోడ్డు మధ్యగా వెళ్ళిపోయింది. ఆ వానలో కుక్కను వెళ్ళకొట్టినందుకు అతన్ని అసహ్యించుకొన్నాను. కానీ—నేను జానకిని...

అంతే డాక్టరుగారూ! అప్పటికీ ఇప్పటికీ మళ్ళీ నాకు జానకి కనిపించ లేదు. నేను గుంటూరు వెళ్ళనూ లేదు.

★

చలపతిరావు చెప్పటం ఆపేశాడు. అతని కళ్లు చెమ్మగిల్లాయి. ప్లీడరు ముఖాన చిరునవ్వు విరిసింది. డాక్టరు సీరియస్‌గా సిగరెట్టు కాలుస్తున్నాడు.

వర్షం ఇంకా కుంభపోతగా కురుస్తూనే వుంది. మెరుపు కొరడా దెబ్బలకు మబ్బులు బొబ్బలు పెడుతున్నాయి. చలిగాలి "ఝుయ్" మంటో తలుపుల్ని నెట్టి పారేస్తున్నది. నారయ్య లోపలికొచ్చిన నీటిని బొక్కెనలోకి ఎత్తి పారబోస్తున్నాడు.

"ఈ వర్షం వెలిసేట్టు లేదు''

"అవును బాబయ్యా!" అన్నాడు నారయ్య.

"అంతే! అలా కొన్ని జరిగిపోతాయి" అన్నాడు డాక్టరు సిగరెట్టు డ్రాయురు కొత్తి పారేస్తూ. "చెప్పలేం! వాటికి కారణాలు వెదకలేం. వెదకినా దొరకవు. కావాలని—ఇన్‌టెన్షనల్‌గా మనం చెయ్యమూ; ఘోరమైన ఫలితా లిస్తాయి. ప్చ్. ఏమిటో వెధవ జీవితం......అర్థం లేదు."

ఏదో చెప్పనున్న వాడిలా గొంతు సరిచేసుకొన్నాడు. ఓ నిమషం సేపు కాండిల్ వేపు చూశాడు. కొవ్వొత్తి కరిగిపోయి, చారలు చారలుగా గడ్డ కట్టింది అడుగు భాగాన. ఓ పురుగు కొడికి కొట్టుకొని, కరిగిన కొవ్వులో పడి, ఓ క్షణం తన్నుకొని మూనేసింది.

2

"చలపతిరావుగారన్నట్లు, ప్రతిదానికీ కారణం వెదకడం వృథా ప్రయాస" అన్నాడు డాక్టరు.

చలపతిరావు కళ్ళతో ఔ నన్నాడు.

అప్పుడు రాజమండ్రిలో ప్రాక్టీసు చేస్తున్నాను. ప్రారంభించి రెండు సంవత్సరాలైనా కాలేదు. అంత లాభసాటిగా లేదు

ప్రాక్టీసు. అయినా వదులుకోలేక పోతున్నాను...అప్పట్లో నాకు కొన్ని సిద్ధాంతాలంటూ తగలడ్డాయి. నిజం చెప్పడమనే దుర భ్యాసం నాకుంది. దురభ్యాసమని నే నెందు కంటున్నానంటే, వైద్య వృత్తిలో నిజం చెప్పడమంత మతీహీనమైనది మరొకటిలేదు. మాట వరసకు; ఒక డబ్బున్నతనికి వాతం చేసిందనుకోండి. కాళ్లు చేతులు కొంత-నొప్పులు పెడతాయి. చిన్న డోసుతో అది నయమౌ తుంది. అలాగని అతనితో చెబితే "ఈ డాక్టరు కేమీ తెలీదని" నిర్ణయిస్తాడు. ప్రచారం చేస్తాడు. ఆ వాతానికే మరో పది రోగాలు కలిపి, దీనికి స్విట్జర్లెండ్ ఇంజక్షన్సు యివ్వాలనీ, అధమం పది వారాలు మందు తీసుకోవాలనీ, నూటయాభై రూపాయలు ఫీజవుతుందనీ అన్నా ననుకోండి. నమ్ముతాడు. గీసిపెట్టి, బేర మాడి, ఏ వందకో ఒప్పుకొంటాడు. తొమ్మిది వారాలు రంగు నీళ్లిచ్చి, పదోవారం, ఓ డోసు మందిస్తే-నా అంతవాడే లేడని నమ్మేస్తాడు...

బీదవాళ్లుగూడా అంతే! ఉరికే యిచ్చేమందు మందు కాదని వాళ్ళ నమ్మకం. ఒకటి రెండు అసాధ్యమైన కేసులు నా దగ్గర కొస్తే యీమాటే చెప్పాను. ఈ రోగం నయం కాదన్నాను. వారు నమ్మ లేదు. మరో డాక్టరు దగ్గర కెళ్లారు. అతగాడు అందిన మేరకు పుచ్చుకొని, రంగు నీళ్లిచ్చాడు.

రోగులు నాలుగురోజులు తీసుకొని చని పోయారు. అయినా ఒక నమ్మకం వాళ్ళవాళ్ళకు కలిగి ఉంటుంది. మందు లోపం వల్లకాక, కేవలం తమ ఖర్మవల్లనే వాళ్ళు చనిపొయ్యారని.

అసలెందుకీ ప్రసక్తి వచ్చిందీ?...ఓహో...అదీ సంగతి. అవునా? అలా నేను రాజమండ్రిలో ఉంటున్నప్పుడు, ఓ సంఘటన

జరిగింది. ఇప్పుడా సంఘటనను తలచుకొని ఎంతో సిగ్గుపడు తుంటాను. అంత మూర్ఖంగా 'ఎందుకు ప్రవర్తించానా అని ఆశ్చర్యపోతాను. నా కేమనిపిస్తుందంటే, వయస్సుకు, కాలానికి, ఉన్న శక్తి మరి దేనికీ లేదని. కాలం గడిచేకొందికీ, మానవుడు, తన చరిత్రను చూసుకొని సిగ్గుపడు తుంటాడని. కానీ అప్పుడు-ఆ కాలంలో-ఆ వయస్సులో, ఈ ఆలోచనే రాలేదు. రాదుగూడానేమో! వయస్సు పైబడ్డకొందికీ మనిషి ఉద్రేకాలు, ఉత్సాహాలు చంపుకొని, ఓ రకమైన మత్తులాంటి స్థితి కొచ్చేస్తాడనీ, ఆ స్థితే మహోత్తమ మైనదని భావిస్తుంటాడనీ నా అభిప్రాయం. మరి కొంతకాలం గడిచిన తరువాత, ఇదీ అసత్యమై, ఏమీలేని డొల్లలా కావచ్చు. అప్పటి కదీ 'సత్యమని నమ్ముతాడు మనిషి.

ఒకరోజు నేను మామూలుగా డిస్పెన్సరీ కొచ్చాను. నా అరుగుమీద ఒక మనిషి—ఆడమనిషి పడుకొని ఉంది. 'ఎవరో నిర్భాగ్యురాలు' అనుకొన్నాను. లోపలికెళ్ళి నా పని చూసుకొన్నాను. పదకొండు గంటలకు యింటి కెడదామని బయలుదేరితే, ఆ ఆడమనిషి అలాగే అరుగుమీద పడుకొనివుంది. చనిపోలేదు. ఊపిరి పీలుస్తున్నది. అయితే ఎందుకు పడుకొన్నట్లు? డాక్టర్ను కనుక, ఇవన్నీ నాకు తోచాయి. దగ్గర కెళ్ళి చూశాను. గర్భిణీ స్త్రీ. స్పృహలేకుండా పడివుంది. లోపలికి తెప్పించాను. పరీక్ష చేశాను. చాలా నీరసించి పోయివుంది. బహుశా కొన్ని రోజులనుండి అన్నం తిని ఉండదు. అందుకే అలా స్పృహ లేకుండా పడిపోయిం దనుకొన్నాను. మనిషి అందంగానే వుంది. వయస్సుకూడా ఆట్టే లేదు. మురికి పట్టిపోయిన గుడ్డలు, ఎండిపోయిన జుత్తు, కళ్ళనిండా దుమ్ము. ఇంకేమీలేవు. కాఫీపోశాను. ఇంజెక్ష నిచ్చాను. అరగంట సేపటికి కళ్ళు తెరచింది. ఆ

చూపులో ఎంతభయం! ఎంత కృతజ్ఞత!! మెల్లిగాలేచి నా కాళ్ళ దగ్గిరికి పాకుతోంది. చప్పున దూరంగా వెళ్ళాను. ఈ స్వల్ప సహాయానికే, ఆవిడ అంత కృతజ్ఞత చూపిస్తున్నదంటే, ఎన్నో అవస్థలు, బాధలు పడివుండా లనుకొన్నాను. నా అనుమానం నిజమయింది. లలిత చెప్పింది విన్నతరువాత, ఈ మనుషుల మీద ఎంత రోత పుట్టిందని!

"మాది ఏలూరండీ!" అన్నది లలిత. "ఆయనగారు స్కూలు మేష్టరు. ఏదో ఉన్నదానితో, అలానే సంసారం గడుపు కొస్తున్నాను. కొంతకాలం క్రిందట ఆయనగారికి జబ్బుచేసింది. వాళ్ళవాళ్ళకు రెండేళ్ళ తరువాత ఉత్తరం రాశారు."

"ఎందుకని?" అన్నాను.

లలిత కళ్ళుమూసుకొని ఆలోచించింది. ముఖం కంది పోయింది. నీటిచార కనురెప్పల అడుగున మెదిలింది. నేను చూడకుండా ఉండేందు కనుకొంటాను, అటుతిరిగి కళ్ళొత్తు కుంది. నేనూ చూడనట్లే నటించాను.

"ఏం లేదు" ప్రశాంతిగా ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తూ అన్నది లలిత. "నన్ను చేసుకోవటం ఆయనగారి అమ్మ, నాన్నల కిష్టం లేదు. వారిని కాదని నన్ను పెళ్ళాడినందుకు, వాళ్ళు మాతో మాట్లాడటం మానేశారు. ఆయనగారు దిగులుపడలేదు - ఉత్తరం రాసినా జవాబివ్వ లేదన్నానా? జబ్బు పెద్దదైంది. డాక్టర్లు ప్రయ త్నించి లాభం లేదన్నారు. నేను అఖరిచూపు కోసరమన్నారండని మనిషిచేత కబురుపెట్టాను. చచ్చిన తరువాత వచ్చారు."

నేను మాట్లాడ లేదు.

"ఎంత గోల! ఎన్నికేకలు!!" లలిత తనలో అనుకొంటు న్నట్లు అన్నది. "ఆయనగారి మరణానికి నే నే కారణమన్నట్టు

మాట్లాడారు. అయినా విచారించను." లలిత కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగాయి. "అప్పటికే నేను...నాకు వ్యభిచారాన్నంట గట్టారు. ఆయనగార్ని అడ్డం పెట్టుకొని, నేను చెడు తిరుగుళ్ళు తిరిగానట. వీధినబడి నానా అల్లరీ చేశారు. ఇక ఆ ఊళ్ళో ఉండలేక పొయ్యాను."

"మీ అమ్మా, నాన్నా లేరా?" అన్నాను నేను.

"లేరు" లలిత బావురుమని ఏడ్చింది. "నేను దిక్కులేని దాన్ని డాక్టరుగారూ! నా కెవ్వరూ లేరు."

నిండు నెలల మనిషి, అలా ఏడవటం, ఆరోగ్యానికి భంగ మని నేనే, ఏదో పనిఉన్నట్లు వెళ్ళిపొయ్యాను....

ఆ తరువాత లలిత ఏలూరులో ఉండలేక పోయింది. అవ మానభారంతో అక్కడ ఉండటం దుస్సహ మనిపించి రాజమండ్రి వచ్చింది. ఎవ్వరూ తెలియరు. ఎక్కడికి వెళ్ళాలో, ఎవర్ని ఆశ్ర యించాలో - అంతా అగమ్యంగా ఉన్నది. నిండు చూలాలు. తిండి లేదు. నిద్రపోయేందుకు చోటు లేదు. అనాథ శరణా లయానికి పొమ్మని ఎవరో అంటే, అక్కడికి వెళ్ళింది. "నీ ప్రవ ర్తన అనుమానాస్పదంగా ఉంది. నిన్ను చేర్చుకోలేము" అన్నా రట. వీరేశలింగంగారు వింటే, ఆయనగారి నిర్మలాత్మ ఎంత ఘోషించి ఉండేదో? అలా వీధులంట, పగలల్లా తిరిగేది. ఏ గోదావరి ఒడ్డునో పడుకొనేది. ఒకటి రెండుసార్లు ఆత్మహత్య చేసుకొందా మనుకొంది. కానీ, చనిపోయేది తనొక్కతే కాదు. తనలో ఓ బిడ్డ! మనస్సు వేదనతో మూలిగేది. తన బిడ్డను చూసుకోవాలన్న తహతహ, ఆమెను బ్రతికించింది. అలానే రోజులు వెళ్ళబోస్తో—ఒకనాడు స్పృహతప్పి, నా అరుగుమీద పడిపోయింది.

లలితకు నా హాస్పిటల్లోనే పురుడు పోశాను. చక్కని ఆడ పిల్ల. తల్లీ బిడ్డా కులాసాగా ఉంటున్నారు. లలిత హాస్పిట ల్లోనే ఉండిపోయింది. రోగులకు మందులూ అవీ యిస్తుండేది. చిన్నచిన్న కట్లు కడుతుండేది. ఓ గదిలో వండుకొని తింటుంది. అక్కడే పడుకొంటుంది. ఒక జీవితాన్ని కాపాడానని ఎంతో ఆనందించే వాణ్ని.

అయితే——

అలా ఎక్కువకాలం సాగ లేదు. ఈలోపుగా ఊళ్ళో ఒక చిత్రమైన వార్త ప్రచారమైంది. చెప్పడానికి ఇప్పటికీ నేను సిగ్గు పడుతున్నాను. నాకూ లలితకూ సంబంధం అంటగట్టారు. ఫలానా డాక్టరు పచ్చి వ్యభిచారనీ, ముండల మురాకోరనీ, ప్రచారం సాగింది. దీని కెవరు కారణమో నా కిప్పటికీ తెలియదు. అయితే చాలామంది నాతోటి డాక్టర్లు ఈవార్తను వైనవైనాలుగా, చిలవలకు పలవలు కల్పించి వ్యాప్తి చేశారు. లలిత చక్కనిది కావటము, ఆవిడ నా హాస్పిటల్లోనే ఉండటమూ వారికి మాంచి అవకాశ మిచ్చింది. అసలే అంతంత మాత్రంగా ఉన్న నాప్రాక్టీసు ఈ దెబ్బతో తుడిచిపెట్టుకు పోయింది. అందుగ్గూడా నేనంత విచారించ లేదు. కుక్కలు వాగడాన్ని నేను లక్ష్యపెట్టను. నాకో భయం పట్టుకొంది. దురదృష్టవశాత్తూ ఈ వార్త లలిత వింటే? ఎంత క్షోభిస్తుంది? ఎంత దురపిల్లుతుంది? నేను — దాదాపు ప్రతిరోజూ భగవంతుణ్నిలా ప్రార్థించేవాణ్ని: "భగవంతుడా! ఈ ప్రచారం లలితదాకా పోనివ్వకు. ఆమెను కష్టాలపాలు చెయ్యకు."

ఈగాలి మా యింట్లోకిగూడా ప్రవేశించింది. ఊరంతా ఆ గుబ్బుగా చెప్పుకొంటున్న విషయం, వారికి తెలియడంలో అబ్బురం లేదు. ఒకనాడు నేను మామూలుగా యింటికొచ్చాను.

మామగారు ఎవరి మీదనో యాష్ట పడుతున్నారు. అలిసిపోయి ఉండడం మూలాన, ఎవరిమీద విరుచుకు పడుతున్నాడో నేను కనుక్కో లేదు. భోజనంచేసి అలా కూర్చున్నాను. మా మామ గారు ధుమధుమ లాడుతూవచ్చి ఎదురుగా కూచున్నాడు. సాధారణంగా, ఆయనగారూ నేనూ మాట్లాడుకోము. ఆ అవసరం గూడా లేదు. ఏదో అతి ముఖ్యమైన విషయముంటే తప్ప, ఆయన నాదగ్గరకు రాడు. కొన్ని నిమిషాలు అలానే కూచున్నాడు. ఏదో చెప్పటానికి సందేహిస్తున్న వాడిలాగా తటపటాయించాడు. ఎందుకైనా మంచిదని, నేనే ముందు కదిలించాను. మాట్లాడే అవకాశం కలిగినందుకు సంతోషించిన వాడులా అవుపించాడు.

"చూడు నాయనా—" ఆగిపొయ్యాడు. ఇష్టం లేనిదాన్ని చెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు మన మెలాంటి బాధపడతాము! అట్లా-ఖచ్చితంగా, అట్లాంటిబాధ పడుతున్నట్టు నేను ఊహించాను.

"అంతేననుకో" అన్నాడాయన తనలో అనుకొంటున్నట్టు. "నిజమే! నిజానిజాలు లోకానికి పట్టవు. తెలుసుకోవటానికిగూడా అది ప్రయత్నించదు. లోకం గుడ్డిదేకావచ్చు. చెవిటిదీ, మూగదీ కావచ్చు. అయినా దాని శాసనాలు మనం పాటించి తీరాలి." ఎటో చూస్తూ ఆయన చెప్పుకుపోతున్నాడు.

"లలిత విషయమా?" అన్నాను.

ఆ సంగతి నాతో చెప్పడంకోసం, ఆయనగారు పెద్ద ప్లాను వేసుకొని ఉండాలి. అదేమీ లేకుండా, ఒక్కసారే నేను బైట పడేసరికి, ఆయన ప్లానంతా తలక్రిందులైంది. అలా కావటం ఇష్టం లేనట్టు ఆయన ముఖం పెట్టాడు.

"అదే! అదే! ఆ సంగతే!" అన్నాడు తడబడుతూ, "ఎందరో ఎన్నోరకాల అంటున్నారు. వినలేక చచ్చిపోతున్నాను. ఎందుకు

మన కిలాంటి అపవాదు రావాలి? ఫలానా అయన అల్లుడు, ఓ ముండనుంచుకొని కులుకు తున్నాడంటే నా కెంత చిన్నతనంగా ఉంటుంది!" శాస్సెపాగాడు. "పంపించెయ్యి. అయిందేదో అయింది. పొరబాట్లు అందరికీ వస్తుంటాయి. అవి సర్దుకోవాలి."

నాకు నవ్వొచ్చింది. ఎంత చెప్పినా వినడు. నమ్మడు. పైగా అటువంటి పనులు చేస్తున్నవాడు, అలాగే మాట్లాడతాడట. అనవసరంగా, బుకాయించొద్దనీ, వెంటనే వెళ్ళగొట్టమనీఅన్నాడు.

"అంతగా నీకు మొఖమాటమైతే, నేనే వెళ్ళి పొమ్మంటాను. ఈ నాలుగ్గంటలూ నువ్వింట్లో కూచో. పోకపోతే పది మందినీ పిలిచి గడ్డిపెట్టిస్తాను. పోలీసు రిపోర్టిచ్చి జైల్లోకి తోయిస్తాను. నువ్వలాచూస్తూ ఊరుకో" అంటాడు.

ఇక అయనతో వాదించి లాభం లేదని, నేనే లేచిపొయ్యాను. తనమాట వినదని అయనకు అనుమానం వేసింది గావును; ఈ "దుష్టకార్యం"నుంచి నన్ను తప్పించేందుకు నా భార్యను పురమాయించాడు. అదిగూడా తండ్రిగారి అడుగుజాడల్లో నడిచి, అదర్శ పుత్రిక ననిపించుకొంది.

నచ్చచెప్పటానికి ప్రయత్నించాను.

"అదిగాదు సీతా! నువ్వు నిజమాలోచించు. నీతో అబద్ధం చెప్పవలసిన అవసరం నాకు లేదు. లలిత దిక్కులేనిది. నిర్భాగ్యురాలు. అపదలకు తట్టుకోలేక ఆత్మహత్య చేసుకో బోయిందట..."

"ఇంకేం! మీకు బాగా నూరిపోసిం దన్నమాట. ఆ మాటలు మీ తల కెక్కాయి...గడుసుముండే? కాకపోతే, మీలాంటివారిని ఎలాబుట్టలో వేసుకో గలదులెండి" అన్నది నా భార్య.

"ఇందులో బుట్టలో పడేటందు కేముందీ!"

"ఏమిలేదు గనుక?—"

"నువ్వు నన్నెందుకు నమ్మవే? నిజంగానే నేను లలితను ఉంచుకొని, ఆ మాట బహిరంగంగా నీ ఎదుట అన్నాననుకో, అప్పుడు నువ్వు చేయగలిగిం దేమిటి?"

"నా ఖర్మ ఇంతేనని ఏడుస్తాను" అన్నది సీత.

"నువ్వలా చేస్తావని నాకు తెలుసు. నువ్వేడిచి నందు వల్ల నాకు అడ్డిపోయే దేమీ లేదనిగూడా నాకు తెలుసు. ఇహ తెలిసి గూడా నేనలా అనడం లేదంటే – ఎందుకో నువ్వు గ్రహించవేం?"

సీత కొన్ని నిమిషాలు మౌనంగా ఉండిపోయింది.

"అంతేగానీ, మీరు దాన్ని వదల నంటారు?"

"ఎందుకు వదలాలో చెప్పందే నువ్వు? నిష్కారణంగా ఇదే కాదు - ఏ పని చెయ్యాలన్నా నాకు మనస్కరించదు. నా అంతరాత్మకు నేను సమాధానం చెప్పుకోవాలి. అలాంటి సమాధానం నువ్వు ఇస్తే, నిరభ్యంతరంగా లలితను ఈ క్షణాన తోలేస్తాను. నువ్వా హామీ యివ్వగలవా?"

"పదిమందీ ఏమంటున్నారో మీకు తెలీదు."

"తెలుసు" అన్నాను మొండి కెత్తి.

"తెలిసిగూడా విన నంటున్నారంటే, దానిమీద మీరు మోజు పడ్డారని అనుకోవాలి సొస్తుంది" అన్నది ఏడుపు ప్రారంభించి.

నాకు అసహ్య మేసింది.

"పదివేలమంది నిన్ను విడిచిపెట్టమంటే, నేను విడిచి పెట్టను. ఎందుకో నీకు తెలీదు. అర్థం కాదు... అదిగాదే! నీ ప్రవర్తన సరైందికాదనీ, నువ్వు ఎవరెవరికో ఉత్తరాలు రాస్తున్నావనీ, రాత్రివేళ ఎవడితోనో దొడ్లోవుండగా చూశామనీ, నువ్వు

చెప్పిన ఆ పదిమందీ అంటారనుకో; అది నిజం కాదని నాకు తెలుసు. ఐనా అప్పుడు నిన్ను విడిచేస్తే, నువ్వేమనుకొంటావ్?"

మాటలు గట్టిగా తగిలాయిగావును; చేతుల్లో ముఖం దాచుకొని ఏడిచింది!

"ఇలాంటి మాటలన్నీ మీచేత అడిగిస్తున్నదంటే — అది సామాన్యపు ఆడదిగాదు... ఎన్నిచేతులు మారితే, దానికీ తెలివి తేటలు పుట్టినయ్యో!" అంది సీత. నాకు సీతను చంపేద్దామన్నంత కోపమొచ్చింది.

"నీలాగా, నేనూ నిన్ను అనుమానించడం మొదలెడితే, ఇప్పటికి ఏ వందసార్లో నిన్ను విడిచిపెట్ట వలసొచ్చేది..."

సీత ఏడుస్తూ వెళ్ళిపోయింది.

...... నా కేమని పిస్తున్నదంటే, ఒక మగాడు అడది, ఒకచోట ఉండటమంటే, వాళ్ళునైతికంగా పతనమైనట్టే యీ గుంపు చూస్తుంది. ఆ కామ సంబంధం లేకుండా, హాయిగా, సుఖంగా, నిర్మలంగా ఉండగలరని వీళ్ళనుకోరు. క్షమించండి. నాకింకో అనుమానం వేస్తున్నది. ఇట్లా అనేవాళ్ళు, ఖర్మంచాలక అలా కలిసివుండడం తటస్థిస్తే, ఆ స్త్రీ పురుషులమధ్య ఒక్క కామ సంబంధం తప్ప, మరేమీ ఉండదేమో ననుకొంటాను. లేకపోతే, ఎదటివారిని గురించి, ఆ మేరకే అనుకోవటంగాని, ఆ విషయాన్నిగురించే అనుమానించటానికిగాని, కారణం కనపడదు. తమలో ఉన్న యీ కుళ్ళునంతా భరించలేక, త్యజించలేక, యిలా వాదులు పుట్టించి, కుతులు తీర్చుకొంటుంటారు. లేకపోతే ఆడదీ, మగాడు కలిసి ఉంటే, చెడిపోవడం యేమిటండి?

నా మాట ఎవ్వరూ నమ్మరని తేలి పోయింది. ఎవ్వరు చెప్పినా నేను విననని వాళ్ళూ రూఢి పరుచుకొని ఉండాలి.

నిజంగా యిందులో గొడవ పడవలసిం దేమున్నదండీ? ఒక స్త్రీ, అనాథ, దిక్కు లేక, ఆదరించేవాళ్ళు లేక, అల్లాడి పోతుంటే, సాయం చేయడం తప్పా? ఎలా తప్పో ఎవ్వరూ చెప్పరు. ఇలాంటి దురవస్థే నీకు, నాకు, మన ఆడవాళ్ళకు కలిగినప్పుడు, ఎవ్వరూ చేరదియ్యకపోతే, ఏం జరుగుతుందో ఊహించుకో లేమే! ఓ దిక్కు లేని స్త్రీ మీద—ఇంతమంది, ఎందుకు కక్షకట్టారో నాకర్థం కాలేదు...

నాకు మరో భయం పట్టుకొంది. ఈ 'సువార్త' ఆ నోటా ఆ నోటాబడి లలితకు తెలిస్తే, ఆవిడ ఎంత క్షోభ పడుతుందోనని హడిలి పోయాను. ఆమెను సురక్షితంగా ఉంచవలసిన బాధ్యత నా మీద ఉన్నది. వేయి కళ్ళతో కనిపెడుతున్నాను.

మనం చేసే పనులు—కొన్ని ఇతరుల ప్రేరేపణలవల్ల చేస్తుంటామనుకొంటాను. చాలామంది లలితను వెళ్ళగొట్టమనడం వల్లనే, నేను ఎదురు తిరిగి, ఆమెను ఉంచితీరాలని పట్టుపట్టా నేమోనని నా కనుమానం. ఆ జనమంతా కలిసి, లలితను ఆకా శానికెత్తితే, ఆవిడలో నెరసులు వెదకడానికే ప్రయత్నించే వాణ్ణేమో? నేను చూసి జాలిపడ్డాను గనక సరిపోయింది. అదే మరొకరుచూసి, సాయం చెయ్యమంటే, సహాయం చెయ్యటానికి నేనెంత మాత్రం అంగీకరించ నేమో?

ఒకనాడు కాకినాడనుండి టెలిగ్రా మొచ్చింది. రంగ నాథం తమ్ముడికి తీవ్రంగా జబ్బు చేసిందట. నన్ను రమ్మన్నాడు. రంగనాథంగూడా డాక్టరే! అయినా నన్ను రమ్మన్నాడు. అంటే జబ్బు మామూలుది కాదన్నమాట.

సాయంత్రానికి తిరిగి వద్దామనుకొని, కాకినాడ వెళ్ళాను. రంగనాథం దోవలోనే కనిపించాడు. వాడి ముఖం చూస్తే,

యింట్లో ఎవ్వరూ జబ్బున పడినట్లు లేదు. అదే అడిగాను. రంగనాథం అదిరి పడ్డాడు.

"జబ్బా! జబ్బెవరికోయ్ ?"

ఈ దఫా అదిరిపోవటం నావంతయింది. జేబులోనించి టెలిగ్రాం తీసిచ్చాను. రంగనాథం కొయ్యబారి పొయ్యాడు.

"ఇది నేనివ్వలేదురా అబ్బీ! నాకు తెలీదు! ఈ వూళ్లొ మరో రంగనాథ మున్నాడేమో చూదాం పద'' అన్నాడు.

ఇంకో డాక్టరు రంగనాథం ఆ వూళ్ళోనే లేడని తేలింది.

"లేకపోతే లేకపొయ్యాడుకాని, ఇంటికెడదాం మనం కలుసుకొనిగూడా నాలుగైదు నెల లయింది. ఉదయం మీ మామగారు కనిపిస్తే అడిగాను 'ప్రాక్టీసు ఏదో—అదోమాదిరిగా ఉందండీ,' అన్నాడు. ఎదో కోర్టుపనుండి వచ్చాట్టగా!'

నాకు పిచ్చెత్తిపోయింది. ఈ టెలిగ్రాం ఎవరిచ్చిందీ ఇప్పు డర్థమైంది. ఇంత ప్రయత్నం ఆ ముసలినక్క చేసిందంటే, దీనివెనుక ఇంకెంతో మోసం ఉండివుండాలి. కొంపదీసి లలితను...

ఈ అనుమానంతో; నా నరాలు తిమ్మిరెక్కాయి. వెంటనే వెళ్ళకపోతే ఏదో అన్యాయం జరుగుతుం దనిపించింది. రంగనాథం దగ్గర సెలవుతీసుకొని రాజమండ్రి వచ్చాను. హాస్పిటల్ వైపు ఒక్కొక్క అడుగు పడుతున్న కొందికీ, గుండెలు వేగంగా కొట్టుకో సాగాయి. అనుకొన్నంతా అయింది. వాకిట్లో భిక్షాలు, పిల్లనాడిస్తూ కనిపించాడు. నన్ను చూడంగానే భిక్షాలు బావురుమని ఏడిచాడు.

"లలితమ్మగారు ఏటో యెల్లి పోయారండీ!" అన్నాడు భిక్షాలు.

"ఎప్పుడెళ్ళింది? ఎటు వెళ్ళింది?"

"మధ్యాన్నమండి! 'ఇప్పుడే వొత్తాబిచ్చాలూ' అని యెల్లి యింకా రాలేదు. ఈ పిల్లకాయ పాలకోసం యేడుత్తుంటే కాసిని పాలుపట్టానండీ!"

నేనేమీ మాట్లాడ లేదు. మాట్లాడలేక పోయాను. వళ్లంతా చల్లబడి పోయింది. కాళ్ళు తేలి పొయ్యాయి. బండి కట్టించుకొని సరాసరి పోలీసు స్టేషనుకెళ్ళి రిపోర్టిచ్చాను.

వాళ్ళు దర్యాప్తు చేస్తా మన్నారు. ఇంటికొచ్చాను. అందరూ సుఖంగా నిద్రపోతున్నారు.

"కాకినాడ వెళ్ళారటగా-బండి లేటయిందా?" అన్నది మా ఆవిడ నిద్రమత్తుతో తలుపుతీసి.

నేను మాట్లాడ లేదు.

"ఒక్కనిమిషం ఆగండి. నీళ్ళు వెచ్చ చేస్తాను."

"ఒద్దు"

అసహ్యాన్ని తొక్కిపెట్టి ఎలాగో అన్నాను. సరాసరి నా గదిలోకెళ్ళి తలుపు వేసుకొన్నాను. ఆ రాత్రి నాకు నిద్ర పట్ట లేదు. లలితను గురించే ఆలోచించాను.

ఉదయం మళ్లీ పోలీసు స్టేషను కెళ్లాను.

"ఇంకా వెదికిస్తున్నాను సార్!" అన్నాడు యస్. ఐ.

నాకు జ్వరమొచ్చినట్టుంది. కణతలు పేలిపోతున్నాయి. ఎలాగో హాస్పిటల్ కొచ్చాను.

"ఇదేదో సీటీ లలితమ్మగారి గదిలో దొరికిందండీ!" అంటూ భిక్షాలు ఓ కాయిత మిచ్చాడు.

అది లలిత రాసింది. తను ఎక్కడికో వెళిపోతోందిట. బిడ్డను జాగ్రత్తగా పెంచమని, ఒకటికి పదిసార్లు రాసింది.

 KALIPATNAPU KRISHNARAO

"నేను పోవడానికి ఎవ్వరూ కారణం కాదు. మీరు ఎవ్వర్నీ అనుమానించకండి. దండించకండి. మీ మీద అపవాదులు ప్రచారం కావటం సహించ లేను. అందుకే పోతున్నాను. తిరిగి ఎప్పటికైనా వస్తా ననుకొంటున్నాను. ఒకవేళ రానేమో? రాలేనేమో? ఇదే తుదిసారి కావచ్చు. నా బిడ్డను మీకిచ్చి పోతున్నాను. సాకండి, దానికిగూడా నాలాటి గతి పట్టకుండా చూడండి. నేను ఆ బిడ్డను పెంచలేను. నాకా అదృష్టం లేదు ఎప్పటికో, భగవంతుడు దయతలిస్తే తిరిగి కలుసు కొంటాను" ఇదీ ఉత్తరం. ఈ పంక్తులు కొన్ని వందలసార్లు చదివాను. పతనమైపోయిన మనవాత్మ ఘోష, ఆ ఉత్తరం నాకు వినిపించింది.

మధ్యాహ్నానికే తెలిసింది అసలు సంగతి. భిక్షాలు పరుగెత్తుకొంటూవచ్చి, ఆ వార్త చెప్పాడు.

"ఎవరో ఆడమడిసంట బాబూ! గోదార్లో పడి పాణాలొగ్గేసిందంటండీ! శానామంది యెల్లి సూసొత్తుండారు. ఎర్రంగా, సన్నంగా, వుందంటండయ్యా!"

తల పగలిపోయింది. ఆలోచన లేదు. కదలిక లేదు.

"సూసొద్దాం వత్తారంటండీ!" భిక్షాలన్నాడు.

నాకు పోబుద్ధిగాలేదు. అందంగా, మబ్బు ముక్కలాగా ముద్ద బంతిపువ్వులాగా ఉండే లలితనుచూసిన కళ్లతో, నీళ్ళలో, నాని, ఉబికి, చీకిపోయిన లలితను చూడలేను....

మొన్న మొన్నటివరకూ, లలితబిడ్డ అర్ఫనేజ్‌లో ఉండేది. ఇటీవలే టైఫాయిడొచ్చి చచ్చిపోయిందని, అర్ఫనేజి మేనేజరు ఉత్తరం రాశాడు.

★

డాక్టరు చెప్పటం అపాడు. వర్ష మింకా కురుస్తూనే ఉంది. కొవ్వొత్తి కరిగి, నీరయిపోయింది. దారపుముక్క ఓ ప్రక్కకు జారి మినుకుమంటూ వెలుగు తున్నది. నారయ్య ఓ మూలకెళ్ళి చుట్ట తగలేస్తున్నాడు. గాలి బరువుగా, చల్లగా పదునుగా లోపలికి పొడుస్తోంది. చలపతి రావు వంగి, కొవ్వొత్తికి సిగరెట్ ముట్టించాడు. కొవ్వొత్తి అరిపోయింది. తారులాంటి కారు చీకటి. చల్లని వానగాలి. బైట జడివర్షం. నారయ్య చుట్ట వాసన హాలంతా ఆక్రమిస్తున్నది. పొగపీల్చి నప్పుడల్లా, చుట్ట ఎర్రగా మండుతోంది. ఆ వెలుగులో పీనుగలాంటి నారయ్య దయ్యంలా అవుపిస్తున్నాడు.

"నారయ్యా!"

గప్పున పొగవదలి "బాబూ!" అన్నాడు నారయ్య.

"ఇంకో కొవ్వొత్తి వెలిగించు"

"లేవండీ బాబూ!" అన్నాడు నారయ్య.

"కరెంటెప్పటి కొస్తుందో ఫోనచేసి కనుక్కో"

"వైర్లు తెగిపొయ్యాయనుకొంటానండీ, ఎన్నిసార్లు పిలిచినా పలకటం లేదు"

బైటిప్రపంచానికీ తమకూ సంబంధం తెగిపోయిందని జ్ఞాపకమొచ్చి, ఉలిక్కిపడ్డాడు అడ్వొకేటు ప్రభాకరరావు. బైట జడివాన, కళ్లుపొడిచే మెరుపులు; ఉరుములు గుండెలదర కొడుతున్నాయి. లోపల, ఆ నలుగురూ, నిశ్శబ్దంగా, నిద్రతో జోగుతున్నట్టుగా, అంతర్జీవితాలను వెలికి తెచ్చుకొంటూ, తెచ్చుకొని ఏదో భారం తీరినట్టు అనుభూతిని పొందుతున్నారు. ఆ ముగ్గురూ, చిరపరిచితులే! రోజూ, క్లబ్బులో కలుసుకొంటూనే ఉంటారు. ఎప్పుడూ ఇలాంటి "అనుచిత" విషయాలను,

గురించి మాట్లాడుకో లేదు. బహుశః ఆ అవసరం కలగకపోవచ్చు. ఆ రహస్యాలను వెలికి తోడగల పరిస్థితులు లేక పోవచ్చు. ఎన్నడూ ఏ విషయంలోనూ బైటపడని వారిదగ్గిర యిట్టే బయట పడతాయి. "ఎందుకని?" అడిగితే, వారూ చెప్పలేరేమో? అలా నిజజీవితాన్ని రహస్యంలో భరించలేని, ఏ శక్తో, ఆ నిమిషాన విజృంభించి, మాయ తెరనుండి సత్యాన్ని వెలికితీసి ఉంటుంది.

"డాక్టరుగారూ!" అన్నాడు అడ్వొకేటు ప్రభాకరరావు నెమ్మదిగా, "దుగ్గంపాడు జమీందారు చనిపోయి ఎన్నేళ్ళవుతుం దంటారు?"

డాక్టరు దేనికోసమో కళ్ళు పెద్దవి చేసి, ప్రభాకరరావు ముఖం వెదికాడు.

"రెండేళ్ళవుతుం దనుకొంటాను!"

"సరిగ్గా అప్పటికి మూడేళ్ల క్రిందట—" ఆగిపోయాడు ప్రభాకరరావు. నారయ్య తడువు కొంటూ దగ్గిరకొచ్చాడు. చలపతిరావు ఒళ్లు గరిపాడిచింది. ఏదో థ్రిల్లింగ్ జరగబోతుందన్న నమ్మకం కుదిరినవాడిలా ముడుచుకు కూర్చున్నాడు.

3

"అంతే" అన్నాడు అడ్వొకేటు.

అప్పుడు జమీందారు గారికి, రైతులకూ కమతాల విషయంలో పేచీ వచ్చింది. అది తీర్చడం కోసరం కొంత మంది పెద్ద మనుష్యులు ముందుకొచ్చారు. దురదృష్టవశాత్తూ ఆ సమస్య పరిష్కారం కాలేదు. కాలేదు సరిగదా పెద్దగొడవయి పోయింది. నిజం మాట్లాడాలంటే, యిద్దరూ శక్తి కల్గినవాళ్ళే

జమీందారు దగ్గర డబ్బుంది. అధికారుల ప్రాపకం వుంది. పోలీసులు, కోర్టులు, న్యాయశాస్త్రం అతని పక్షాన పనిచేస్తాయి. రైతులు ఇందుకు భిన్నమైన స్థితిలో ఉన్నారు... ఇప్పటివరకు ఈ రహస్యం ఎవ్వరికీ తెలియదనుకొంటాను; ఒకవేళ తెలుసునేమో నాకు తెలీదు జమీందారు ఒకరిద్దర్ని కాల్చిపారేశాడు. పోలీసుల్ని పిలిపించి, పైగా రైతుల మీద కేసు పెట్టారు. ఇది జరిగిన మూడు నాలుగు రోజులకే రాజాగారి స్వంత కమతంలోని పంటంతా నాశనమైంది. కొన్ని వేల రూపాయల ఖరీదుచేసే, గడ్డివాములు తగలడి పొయ్యాయి...

ఇదంతా ఎందుకు చెబుతున్నానంటే, ఆ కేసు సందర్భంలో నన్ను వాదించమని జమీందారుగారు చాలా చాలా అడిగారు. ఒకరిద్దరిచేత చెప్పించారు. ఎంతో డబ్బు ఆశ చూపించారు. నిజంగా నాకెంత మాత్రం యిష్టం లేదు. ఎందుకంటే, రైతులు అడిగింది శిస్తు కొంచెం తగ్గించమని. అలా తగ్గించిన మొత్తమంతా కలిసి పోలీసులకు లంచమిచ్చిన దాంట్లో పదో వంతుండదు, పైగా మదరాసు చుట్టూ, ఎన్నిసార్లు తిరగవలసి వస్తుందో చెప్పలేం గదా! వేలకు వేలు కాల్చేసుకోవాలి. ఇంతా నష్ట పడేకంటే, ఆ కాస్త తగ్గింపుకూ ఒప్పుకొంటే పోదా అని నా అభిప్రాయం. కానీ జమీందారు దీని కొప్పుకో లేదు, "డబ్బు కంటే ముఖ్యం ప్రిస్టేజీ" అన్నాడాయన. నాకు నవ్వొచ్చింది. "ఇదే గావును ప్రిస్టేజీ అంటే" అనిపించింది.

ఎలాగో ఒప్పుకొన్నాను. ఎట్లా ఒప్పుకొన్నానో జ్ఞాపకం లేదు. నిజం చెబుతున్నాను భాయీ! మా ప్లీడర్లకు బొత్తిగా ఆత్మలుండ వనుకో. న్యాయం ఎదిరిపార్టీదని మాకు తెలుసనుకో. మా క్లయింటు పరమదొంగనీ, లుచ్ఛా అనీ, లఫూట్ అనీ గూడా

మాకు తెలుసు. కోర్టులో—అందులోనూ—న్యాయా న్యాయాలు భగవంతుని ముఖంచూచి చర్చించవలసిన కోర్టులో, మేము చెప్పే అబద్ధాలు, దొంగకూతలు, బూకరింపులు...తలుచుకొంటే... చావటానిగ్గూడా మాకు హక్కు లేదనిపిస్తుంది. మాలో చాలా మందికి 'హృదయం' ఎప్పుడో ఎగిరిపోయి ఉంటుంది. అసలు — అది లేనివాడే న్యాయవాది కాగలడేమో ననుకొంటాను. అథవా ఏమూలన్నా కాస్త మానవత్వ మనేది ఉంటే, ప్రాక్టీసు మొదలెట్టిన నాలుగైదు మాసాల్లో రాడార్‌కు అందకుండా పోతుంది. మాకు డబ్బే ప్రధానం. ఎవ డెక్కువ డబ్బిస్తే వాడిదే న్యాయమని వాదిస్తాం. వాడిదే ధర్మమని నిరూపించ బోతాం. మీరు మరోలాగా అనుకోకండి. మాకంటే వేశ్యలు చాలా నయం. డబ్బిచ్చినవాడు వేశ్యకు మన్మథుడు! డబ్బిచ్చినవాడు మాకు "ధర్మమూర్తి". డబ్బులేనిదే వేశ్య ముట్టుకో నివ్వదంటారు. నిజ మేమో చెప్పలేనుగానీ, డబ్బులేనిదే మేము మట్టుకు కేసును ముట్టుకోం. మాకు తెలుసు; న్యాయం అతగాడిదే నని. కానీ లాభ మేమిటి? వాడు దరిద్రుడు. మాకు ఫీజివ్వలేడు. అంచేతే అలాంటివాళ్ల కేసుల్ని టేకప్ చెయ్యము. మా దృష్టిలో దరిద్రుడికి న్యాయం పొందే హక్కు లేదు. ఎక్కడో ఒకరిద్దరు మహాను భావులు దరిద్రుల తరఫున వాదించవచ్చు. అంతమాత్రాన అయిం దేమీ లేదు.

సరే! చెప్పవలసిం దానికి బదులు మరో ధోరణిలో కెళ్ళాను. ఏమిటంటే - ఆ కేసు సందర్భంలో నేను మదరా సెళ్ళాను. దుగ్గంపాడు రాజాగారికి మదరాసులో మూడు బిల్డింగు లున్నాయి. రెండింటిని అద్దెకిచ్చారు. ఒకటి రాజాగారి క్రిందనే ఉంది. మదరాసు వచ్చినప్పుడల్లా రాజాగారు అక్కడ మకాం చేస్తారట.

ఆ భవనం—నేను కవినైతే గంటలగ్గంటలు వర్ణించేద్దును. అద్భుత మనుకోండి. ఒక్క మనిషికి, అంత పెద్ద బిల్డింగు, అన్ని వేల రూపాయల ఫర్నిచరు, ఇరవైమంది నౌకర్లు, రెండు కార్లు-ఎంత వేస్టు!

మా వాయిదా ఇంకా పదిరోజులుంది. ఈ పదిరోజులూ, మేము గెలవడానికిగల పాయింట్సు ఆలోచించాలని రాజాగారి ఉద్దేశం. రోజుకు వందసార్లయినా అతగాడు ఈ మాట అనే వాడు. నాకు తలనొప్పెత్తుకొచ్చేది. అదీగాక అయన మాటి మాటికీ వంద రూపాయల నోట్లు నా కళ్ళముందు ఊరికే ఝుళి పిస్తుండే వాడు. "డబ్బు పెట్టి నిన్ను కొనేశానోయ్ కుంకాయ్" అన్నట్టుండేది అయన చూపు. నిజంగా — అలా చూడాలని అయన అభిప్రాయం కాకపోవచ్చు. కానీ నా కల్మషాత్మ నా కలాంటి 'దురుద్దేశం' కలిగించేది మరి.

నన్నొకపక్క తోముతూనే, మరొకపక్క నేను విసుక్కో కుండా, నొచ్చుకోకుండా జాగ్రత పడేవాడు. నన్ను సంతోష పెట్టాలని ఎంతో ప్రయత్నించే వాడు. ఎంతో డబ్బు మంచినీళ్ళ ప్రాయంగా ఖర్చు బెట్టేవాడు.

ఒకనాడు నేను మామూలుగా వరండాలో తిరుగుతున్నాను. గేటు దగ్గర కారాగింది. రాజాగా రొస్తున్నా రనుకొన్నాను. అందు లోంచి ఓ నౌకరు, అతని వెనక ఓ అడది, దిగారు. కారు వెళ్లి పోయింది. అవిడ జమీందారుగారి భార్య కాదని నాకు తెలుసు. మరెవరో అన్న అనుమానం ఒక్క క్షణకాలం మెరిసింది. ఎవరైనా కావచ్చు. అయన జమీందారు, లక్షల కధికారి. డబ్బుతో కొనగలి గిన సౌఖ్యాలన్నీ అయన కందుబాటులో ఉంటాయి. నేననుకొంటు న్నదే నిజమైతే—ఈ స్త్రీ గూడా అలాంటి సౌఖ్యాల్లో ఒకటి కావాలి.

వాళ్ళిద్దరూ దగ్గరకొచ్చారు. నౌకరు నావేపుచూసి నవ్వాడు. ఎన్నడూ నవ్వనివాడు, నేనంటే భయపడేవాడు మరి ... నేను ముఖం తిప్పుకొన్నాను. ఆవిడ నావేపు చూసినట్టు అనుమానం. నా మనస్సు పరిపరి విధాల పోయింది. కొంచెం సాహసం చేసి, ఆవిడవేపు ఎందుకు చూడలేదా అనుకున్నాను. చూడనందుకు ఏదో పోగొట్టుకొన్న వాడిలా, తపన పడ్డాను. ఇప్పు డేమనుకొంటే ఏం లాభం?

ఆవిడ మెత్తగా చప్పుడు చేసుకొంటూ, మరోగదిలో కెళ్లిపోయింది...

ఇంకో ముసలాడొచ్చి చేతులు కట్టుకొని దూరంగా నిలు చున్నాడు.

"ఏమిటి?"

వాడేదో గొణుగుతూ చాలా చెప్పాడు. కొన్ని బొత్తిగా విన పడ లేదు. వినపడిన దాన్నిబట్టి నే నర్థం చేసుకొన్న దిది; రాజా గారు ఈ పూట రారు. అథవా వచ్చినా ఏ తెల్లవారుజాముకోగాని అది జరగదు. చాలా పొద్దు పోయింది గనక, నౌకర్లందరూ పడుకొందుకు వెళ్ళారు, అతగాడూ వెడతాడట.

"సరే!" అన్నాను.

వాడు వెళ్ళటానికి ప్రయత్నంచేసి, మానేశాడు.

"తమ దయ" అన్నాడు, విశాలంగా నవ్వి చేతులు నలుపు కొంటో. నాకు చిరాకేసింది. డబ్బు కోసం ఏడుస్తున్నాడను కొని పది రూపాయలు వాడి ముఖాన పారేశాను. సంతృప్తిపడ్డట్టు లేదు. జమీందార్లకే కాక, వాళ్ళ గాలి సోకిన వాళ్ళగ్గూడా డబ్బంటే లక్ష్యం ఉండదు గాబోలనుకొన్నాను. గొణుక్కొంటూ నౌకర్ల పెద్దువేపు వెళ్ళాడు.

కాసేపు అలా తిరిగి నేను లోపలి కొచ్చాను. మనస్సంతా వెచ్చబడినట్టుంది. మధ్యాన్నం సగం చదివి విడిచిన ఓ కథ చదువుదామని ప్రయత్నించాను. చదవ బుద్ధిగా లేదు. ఇరవై పేజీలు చదివినా "విమలా — మోహన్" ప్రేమించు కొంటునే ఉన్నారు. లేచి నా గదిలో కెడదా మనుకొన్నాను. బద్ధకం. సోమరితనం. ఆ గదే ఇక్కడకొస్తే బావుండు ననిపించింది. ఏమీ తోచక సిగరెట్టు ముట్టించాను. నా వీపు వెనక గాజుల చప్పుడు. తలుపు తెరుచుకొన్న ధ్వని. తలతిప్పే పరిమళం. ఇక సిగరెట్టు చేతిలో ఉండనన్నది. అటు చూడకుండా ఉండలేక పోయాను. నా గదిముందు పెద్దచారగా గదిలోనుంచి వెలుతురు పడుతోంది. క్షణంసేపు ఎవ్వరూ కనపడ లేదు. ఏ ధ్వనీ వినపడ లేదు. అయినా నేను ముఖం తిప్పలేక పోయాను. ఎవరికోసమో నా కళ్ళు వెదుకు తున్నాయి. ధ్వనికోసం చేవులు తొక్కిసలాడాయి. కాగితం మడిచి కిందికి విసిరేసిన శబ్దం—గాజుల వొత్తిడి, కొత్తచీర నలిగిన ధ్వని, తలతిప్పే వాసన. అందంగా-అంతకంటే మంచి శబ్దం నేను వాడలేక పోతున్నాను-ఆ చారలోకి నిడపడేట్టు ఆవిడ నడిచి వెళ్ళింది. జాజ్వల్యంగా మండిపోతున్న విద్యుద్దీపపు కాంతి, ఆమె నిండా కురిసి, మెరిసి, గోడలకు కొట్టుకొని, నీడలకింద మారి పోయింది...

నాలో ఏదో వెర్రితనం కేక వేసినట్లయింది. చుట్టూ ఉన్న పరిస్థితులు జ్ఞప్తి కొచ్చాయి. ఊరికి దూరంగా, సముద్రం వొడ్డున రాజాగారి భవనం, చుట్టూ అడివిలాంటి తోట, సముద్రపు రొద, ఓ కొనకు చేరుకున్న నౌకర్లు, ఒంటరితనం, ఎదురుగా అందమైన స్త్రీ, ఎవ్వరూ రారన్న ధైర్యం; ఊహించుకోండి మనిషి ఏమై పోగలడో ?

నేనదే అయ్యాను. ఎలాగో ఆ గదిలో కెళ్ళాను, అది నాదే! ఇక్కడున్నంత కాలమూ, నన్నీగది వాడుకోమని రాజాగా రన్నారు.

ఆవిడ, గదిలో ఓ మూలగా నుంచొంది. నేను రావటం గమనించనట్టే ప్రవర్తించింది. అది 'ఆశ్చర్యమో, ఆవేశమో, కామమో, పశుత్వమో ఇవన్నీనో, కాక మరేమిటో, నాకు తెలీదు గానీ, అలా చూశాను. అద్భుతమైన సౌందర్యం, పసుపు, తేనె, మీగడ కలిపి భగవంతుడామె శరీరాన్నిచేసి ఉంటా డనుకొన్నాను. కొంచెం సన్నగా, మెరపులా ఉంది. నీలి జరీ చీరలోంచి ఒళ్ళు కనపడుతోంది. చారెడేసి బంగారు పువ్వుల జాకెట్టుమీద, వెలుతురుపడి చిందిపోతుంటే, ఆపేందుకు ప్రయత్నిస్తున్నట్టు చంపల మీది వెంద్రుకలు గిలగిల లాడుతున్నాయి. మెల్లిగా తలెత్తి నా వేపు చూసింది...

ఈ స్త్రీ, ఇంత సౌందర్యంతో, యౌవనంతో, నాకోసం, ఇక్కడ, ఎదురు చూస్తున్నదన్న భావం-నన్ను పిచ్చివాణ్ని చేసింది. దగ్గరగా వెళ్ళాను. ఓ అడుగు వెనక్కు వేయాలన్న ప్రయత్నాన్ని ...కౌగలించు కొన్నాను. గువ్వలా ఇమిడి పోయింది. రెండు చేతులతోనూ ముఖాన్ని పైకెత్తి కళ్ళల్లోకి చూశాను. ఆవిడా చూసింది. అప్పుడేమను కొన్నానో జ్ఞాపకం లేదు; అలాంటి చూపుకు ఇప్పుడైతే "నిర్లక్ష్యం" అని అర్థం చెప్పుకొనే వాణ్ని.

ఆ రాత్రి ఎలా గడిచిందో తెలీదు. నీలవేణితో గడిపిన ఆ ఘడియలు, నా జీవిత మంతటిలోకీ, అమూల్యమైనవిగా ఇప్పటికీ భావిస్తుంటాను. జీవితంలో అత్యంత మాధుర్యమైన క్షణాలు నీలవేణి నాకు రుచి చూపించింది. ఆ మహత్తరమైన అందం, నవ్వే తీరు, పెదిమలు కలిపే నేర్పు, పురుషుణ్ని, స్వప్న

సీమల్లోకి విసిరే ఆలింగనం—కళ్లల్లోకి చూస్తూ, గుండెలు విచ్చి పోయేలా, నవ్వడం-ఒక్క నీలవేణికే చాతవును.

నా కోరికమీద, నీలవేణిని ఇక్కడే ఉంచటానికి రాజాగా రంగీక రించారు. నౌకర్ల నందర్నీ దూరంలోకి తరిమేసి, మే మిద్ద రమే, ఆ విశాల భవనంలో ఉండే వాళ్ళం. నా పలుకుబడిని విని యోగించి, కేసును మరో ఇరవై రోజులకు వాయిదా వేయించాను. నేనంటే నీలవేణి కెంతో యిష్టమట. ఆ మాట ఆమె అన్నప్పుడు, నేను మూర్ఛ పొయ్యా ననుకోండి...ఇంత కాలము, చోటు, ఉనికి, ప్రపంచం, రైతులు, కేసు, ఏమీ లేవు. అవన్నీ కరిగిపోయి, వాటి స్థానంలో నీలవేణి నిలిచింది.

ఒక రోజున ఆమె జీవితాన్ని గురించి అడిగాను. ఎంత నిర్లక్ష్యంగా నవ్విందని! కొన్ని వందలేండ్లు తపస్సు చేసినా మన మనమలా నవ్వలేము. నవ్వాలంటే, నీలవేణికున్న పరిస్థితులు మనకూ ఉండా లను కొంటాను.

"ఆఁ. నాదేమిటి లెండి!" అని చప్పరిం చేసింది.

కాదు కూడదు చెప్పమన్నాను.

"తెలుసుకోవాలని ఎందుకంత కుతూహలం?" అన్నది కనుబొమ్మలు విల్లులా వంచి.

జవాబుకోసం గింజుకొన్నాను. నిజంగా-నేనప్పుడెందుకంత కుతూహలపడ్డానో, ఇప్పుడాలోచిస్తే, స్వల్పమైన కారణం కనబడు తోంది. ఏదీ తెలియకుండా దాస్తోంది కనక, ఏదో ఉంటుందన్న భ్రమను కొంటాను; నా కుతూహలానికి కారణం.

ఏదో చెప్పింది. అప్పట్లో నేనది మనస్ఫూర్తిగా నమ్మాను. అట్టే అకర్షణీయమైన చరిత్ర కాదు. డబ్బుకోసం ఈ వృత్తి అవలంబించా నన్నది.

"అంత మాత్రాన డబ్బే నాకు ప్రధానం కాదు" అన్నది.

ప్రేమించాననీ, మోహించాననీ, నా హృదయం నువ్వు దొంగిలించావనీ, నా మనస్సు నిండా నీ రూపమేననీ, అవిడ అనలేదు. అన్నా నేను నమ్మి ఉండను. యథార్థం చెప్పింది: ఇద్దరు తమ్ముళ్ళున్నారట: తల్లి టి. బి. పేషెంటు. తండ్రికి పెరాలిసిస్. జీవనం గడవక, యిలా తయారైంది. ఏమాత్రమో చదువు కొందిగూడాను.

"ఈ పని నీకు నీచ మనిపించటం లేదా?" అన్నాను ఒకసారి.

జవాబుకు బదులు నవ్వింది.

ఎంతోమంది, ఎన్నో అన్యాయాలు, అక్రమాలు చేస్తున్నారు: హత్యలు, యుద్ధాలు చేస్తున్నారు. దొంగతనాలు చేస్తున్నారు. వాటి నన్నింటినీ నేను అమోదిస్తున్నాను. నీలవేణి ఎవ్వరికీ, ఏ హానీ చెయ్యలేదు. ఎవ్వరినుండీ, ఏదీ దొంగిలించ లేదు. ఎవ్వరినీ హత్య చెయ్యలేదు. కానీ, "ఈ పని నీకు నీచ మనిపించటం లేదా?" అని ఆమె నడిగాను. నిజంగా అది ఆమెను అడగటం కాదు; నన్ను నేనే ప్రశ్నించుకొన్నాను. లోకంలో జరుగుతున్న ఈ కోట్లాది అన్యాయ కార్యాలు, న్యాయ సమ్మతమేనని, నాకు నేను నచ్చ జెప్పుకొనే ప్రయత్నంలో, కాదంటున్న నా అత్మఘోషను భరించలేక, నీలవేణిని అలా అడిగి ఉంటాను.

"వ్యాపారం" అనేది అమోదయోగ్య మయినప్పుడు, నీలవేణిని తప్పు పట్టనవసరం లేదను కొంటాను: మామూలు వ్యాపారంలో, మోసానికి వంచనకు తావున్నది. నీలవేణిపట్ల యివి చెల్లవు. ఆమె మోసగించాలన్నా, ఎవ్వరినీ మోసగించ లేదు. ఆమె అందం నచ్చిన వాళ్లు, యౌవనం కోరిన వాళ్ళు, ఆమెకు

డబ్బిస్తారు. తను డబ్బు పుచ్చుకొన్న వాళ్ళకు సంపూర్ణతృప్తి నివ్వటంలో, ఆమె ఏ గొప్ప వ్యాపారస్థునికీ తీసిపోదు. కొందరు డబ్బు పెట్టుబడి పెట్టి వ్యాపారం చేస్తున్నారు. ఇంకొందరు తమ శరీరాలనే పెట్టుబడి కింద మార్చుకొని వ్యాపారం చేస్తున్నారు. మొదటి వర్గం రాను రాను డబ్బుతో బలిసి పోతుంటే, రెండో వర్గం క్రమంగా క్షీణించి, భయంకరంగా, దారుణంగా నశించి పోతోంది...

మా కేసు ఘోరంగా ఓడిపోయింది. దీనికి కారణం నేనే నని దుగ్గంపాడు జమీందారు నా మీద మండిపడ్డాడు. అతని కోపం న్యాయమే ననిపించింది నాకు. నీలవేణి గొడవవల్ల నేను సరిగ్గా ఆర్గ్యూ చెయ్యలేక పొయ్యాను. నా క్లయింటుకు నేను "ద్రోహం" చేసినందుకు చాలా విచారించాను.

మదరాసునుండి వచ్చేనాడు, నీలవేణిని చూద్దామని పించింది. ఆమె చెప్పిన యింటి అడ్రస్ మరిచి పోయాను. రెండు రోజులు ఆమెను వెదకడం కోసరమే ఉండి పొయ్యాను. ఓ సాయంత్రం "కినిమా సెంట్రల్" ముందు కనిపించింది. వెంట ఎవరో కుర్రాడున్నాడు. నన్నుచూసి విశాలంగా నవ్వింది. అతనితో ఏదో చెప్పి నా దగ్గర కొచ్చింది.

"మీ రప్పుడే వెళ్ళారనుకొన్నాను" అన్నది, పళ్లుకనపడేలా నవ్వుతూ.

ఆమెతో గడిపిన రోజులు, ఆ సంఘటనలు, కళ్ళల్లో మెరి శాయి. నెత్తురు గోళ్ళచివర కొచ్చింది. జేబులో నుంచి నోట్లు తీసి ఆమె కివ్వబోయాను. నీలవేణి ముఖం ముడుచుకొంది. కనుబొమలు చిట్లించింది.

"ఎందుకూ?" అన్నది విడ్డూరంగా నన్నుచూసి.

ఎందుకని చేప్పను? సమాధానంకోసం తన్నుకొన్నాను. కోర్టులో ఎదటి ప్లీడర్లను గడగడ లాడించే నాబుద్ధి, నీలవేణి ముందు దమ్మిడీకి పనికి రాలేదు.

"అయ్యాగా రిచ్చారు-ఎక్కువే యిచ్చా రనుకొంటున్నాను. ఇంకా మీదగ్గర తీసుకోనా?"

ఫక్కున నవ్వింది. అభిమానంతో నేను కుంగిపొయ్యాను.

"వస్తానండీ! పిక్చరు మొదలెట్టే వేళయిందు" అని పోబో యింది నీలవేణి.

"అతను - అదే - అక్కడ నుంచున్నతను - ఏమన్నా అను కొని పోతాడని, నువ్వు తీసుకోవటం లేదనుకొంటాను."

అన్నాను, కోరలు చాస్తున్న జెలసీ భూతాన్ని తొక్కి పడుతూ. నీలవేణి కది అవమానంగా తోచివుంటుంది; చిత్రంగా నావేపు చూసింది. ఆ చూపులో, నేను నాహీనత్వాన్ని చదువు కొన్నాను. నీలవేణి యింకోమాట లేకుండా, గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగి, విసవిసా అతని దగ్గర కెళ్ళింది. అతనేదో కోపంగా అడగడం నేను గమనించాను. దానికి నీలవేణి ఏమిచెబుతుందో తెలుసుకోవా లనిపించి, దాపులో కెళ్ళాను. అతని చేయిపట్టుకొని ఉత్సాహంగా ఊపుతూ, ఫక్కున నవ్వింది నీలవేణి.

మరుక్షణం నేను ముఖం తిప్పుకొన్నాను. చివరిసారి, ఇలాంటి చిరునవ్వు మనస్సులో చిత్రించు కొందామనే, నేను నీల వేణి కోసం వెదికాను. ఆ చిరునవ్వు లభించింది. మద్రాసులో ఉండ బుద్ధిగాలేదు. ఆ రాత్రే మెయిలెక్కాను. క్షణక్షణానికీ నీలవేణికి దూరమౌతున్నానన్న భావం, నన్ను పట్టి పీడించింది. ఆమెతో గడపిన గంటలు గుర్తుకొచ్చాయి. అలాటి అమర సుఖం ఈ రాత్రి—వాడూ అనుభవిస్తాడు... ఈ ఊహ నన్నుక్కిరి బిక్కిరి

చేసింది. కణతలు లోపలికి తోసుకొస్తున్నట్లు బాధపడ్డాను. పోతోన్న రైల్లోంచి కిందికి దూకుదా మనిపించింది. కానీ ఏమీ జరగలేదు, ఏమీ చెయ్యలేదు. నిరపాయంగా యింటికొచ్చాను...

ఆ తరువాత, నీలవేణి కోసం ఒకటి రెండుసార్లు మదరాసు వెళ్ళాను. ఆమె కనిపించ లేదు, అప్పటికీ ఇప్పటికీ...

★

ఠప్పున లైట్లు వెలిగాయి. ప్రభాకరరావు వాక్యం పూర్తి చెయ్యకుండా చావు భయంతో చుట్టూ చూశాడు. చాలా సేపటి నుండీ వెలుతురు చూడక పోవడం మూలాన, కళ్ళు రవంత మంట పుట్టాయి. నారయ్య రెండు చేతులూ జోడించి దీపానికి దణ్ణం పెట్టాడు. చలపతిరావు, బరువుమోస్తున్న వాడిలా కుంగి పోయినట్టున్నాడు. డాక్టరు, కళ్ళజోడు తీసి డ్రాయరుమీద పెట్టి, కళ్ళు గట్టిగా నులుము కున్నాడు. వాననీరు చారలు చారలుగా లోపలికొచ్చి, వెలుతురుకు మెరుస్తోంది. వాన ఎప్పుడో ఆగిపోయింది. మాటల సందడిలో, ఎప్పుడాగిందో ఎవ్వరూ గమనించ లేదు.

నారయ్య తలుపులు తీశాడు. చలిగాలి రయ్యిమని వీచింది. అక్కడక్కడ నీటి మబ్బులు-చంద్రుడు, మసగ్గా, చూస్తున్నాడు. క్లబ్బు చుట్టూ నీళ్ళు. కప్పలు - ఓ — రొదపెడుతున్నాయి. చంద్రుడు అలల మీదపడి ముక్కలయి పోతున్నాడు. తుమ్మ చెట్టుమీద ఓ పిట్ట అరిచింది.

"ఇందాక," అన్నాడు ప్రభాకరరావు లేచి కోటు తొడుక్కుంటూ, "క్లబ్బు కొస్తున్నప్పుడు గాంధీచౌక్‌లో నీలవేణి కనిపించింది."

"నిజంగానా?" అన్నాడు చలపతిరావు ఆశ్చర్యంగా.

"ఆహా!" శవం నవ్వినట్టు నవ్వాడు ప్రభాకరరావు. "నే నే గుర్తుపట్టలేక పొయ్యాను. ఘోరంగా మారిపోయింది..." ఒక్క క్షణం ఊపిరి పోసుకున్నట్టు ఆగాడు. "నల్లగా సన్నగా అయి పోయింది. ఏదో జబ్బుగావును; నడుం వంగి పోయింది. వళ్ళంతా మచ్చలు. గోళ్లు ఊడిపోయి, మాంసం కనిపిస్తున్నది. జుట్టు రాలి పోయింది. మాడుతెల్లగా, పురుగు కొరుక్కు తిన్నట్టున్నది. నాగుండె ఆగిపోయింది. పుటిక్కున గుర్తుపట్టి పిలుస్తుందేమో నని, చాటు చాటుగా పారిపోయొచ్చాను, ఎంతబాధ పడ్డానని!!

"ఒకప్పుడు ఆమెను చూడాలని, రెండు రోజులు తెగతిరి గాను. ఆమెకోసం మదరాసు గూడా వెళ్ళాను...ఇప్పుడు ఆమె చూస్తుం దేమోనని హడలెత్తి, దొంగచాటుగా వచ్చాను. దానికీ దీనికీమధ్య అంతరం-ఆరేళ్ళు." ముఖాన్ని గట్టిగా రుద్దుకున్నాడు ప్రభాకరరావు.

"మల్లా వానొచ్చుద్దేమో బాబూ!" నారయ్య, భయపడుతూ భయపడుతూ అన్నాడు.

ముగ్గురూ బైటికొచ్చారు. నారయ్య లైట్లు ఆర్పుతున్నాడు.

"లోపలున్నాం గనక మనకు తెలియలేదు గానీ, వర్షం దిట్టంగా కురిసిందండీ!"

పంచెలు ఎగదోపుకొని, పాదరక్షలు చేతపట్టుకొని, ముగ్గురూ నీళ్ళలోకి దిగారు. మోకాళ్లదాకా వచ్చింది నీరు. రోడ్డంతా బురద. రత్నహాలు దగ్గరమాత్రం ఒకదీపం వెలుగుతోంది. ముగ్గురూ నిశ్శబ్దంగా రోడ్డంట నడుస్తున్నారు. వర్షపునీరు జోరుగా ప్రవహి స్తున్నది. ఓ కుక్క మొరుగుడు దూరంలో. రత్నహాలు దగ్గర రిక్షావాడి గంటమోత. పార్కుమూల నుండి గాంధీచౌక్ వేపు తిరుగు తున్నారు. మూలనున్న వేపచెట్టు క్రింద ఏదో కదలిక.

చలపతిరావు గుండె ఝల్లుమన్నది.

"ఎవరది?"

"బాబయ్యా! అవిటిముండను..."

తూలుకుంటూ ఆ ఆకారం వాళ్ళదగ్గర కొచ్చింది. వంగిన నడుం, నెత్తిమీద జుట్టు లేదు. వానకుతడిసి, గడగడ వణుకుతున్నది.

ప్రభాకరరావు నిశ్చేష్టుడైనాడు. ఆ మనిషి, కాళ్ళు జారకుండా, బురదలోకి వేళ్ళుగుచ్చుతూ, వాళ్ళ దగ్గరికొచ్చింది. ఒక్కసారి ఆ ముగ్గురివంకా, కళ్ళు చికిలించి చూసింది.

సిల్కు చొక్కాలు, రవ్వల ఉంగరాలు, రిస్టువాచీలు, ఖరీదైన పంచలు, ఉలన్‌పాంటు, "నాగరికత"తో మిసమిస లాడుతున్న వారిముఖాలు, క్షణకాలం, ప్రచండశక్తితో, జాజ్వల్యంగా ఆమె శుష్కనయనాల్లో భాసించాయి.

ఏ శిథిల స్మృతులు, జీర్ణానుభవాలు, విషదానుభూతులు, వికృత సంవేదనలు, ఆమెలో రేగాయో ఆ భగవంతునికే తెలియాలి. ఆమె మాత్రం, ఒక్క గావు కేకపెట్టి, ముఖం చేతుల్లో దాచుకుని, అక్కడే కూలిపోయింది.

★